

Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw

Heuvenstraat 4, 3520 Zonhoven - ondernemingsnummer: 0424540393

ACTIVITEITEN 2018

VERSLAG ERFGOEDTENTONSTELLING “ VERKIEZINGEN TOEN “
RAADZAAL GEMEENTEHUIS ZONHOVEN
ZONDAG 22 APRIL 2018
Verslag Guy Rutten

Al jaren richt de Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw een tentoonstelling in over een erfgoedonderwerp. In 2018 was dat niet anders.

Faro, het Vlaamse steunpunt voor cultureel Erfgoed, gaf het onderwerp op voor 2018, nl “Kiezen” en mede omdat er in oktober 2018 gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden, besloten we een tentoonstelling in te richten over de “Gemeenteraadsverkiezingen tussen 1830 en 1950 in Zonhoven .“

In het archief van de KHZ vzw vonden we documenten die genoeg stof opleverden over die ongeveer anderhalve eeuw lang gehouden verkiezingen, o.a. kandidatenlijsten, processen-verbaal over het verloop van een gemeenteraadsverkiezing, lijsten verkozenen, zonder de naam van de burgemeester want die werd pas door de verkozenen aangeduid. Dat is nu nog zo.

**Zonhovenaren! wilt gij Zonhoven
redden en doen groeien en bloeien:**

STEMT OP LIJST Nr 1

1. **Hendrixx René**, Dorp - Advocaat.
2. **Schepers August**, Halvenweg - Mijnwerker. Secretaris van de christelijke Werkliedenbond - Halvenweg. Secretaris-lid van Ondernemingsraad Mijn Zolder.
3. **Remans Albert**, Engstege - Mijnwerker. Lid christelijke syndicale delegatie - mijn Winterslag.
4. **Broux Alfons**, Holsteen - Mijnwerker. Voorzitter Christen Werkliedenbond, parochie Termolen.
5. **Wilkenhuysen Michel**, Termolen - Aannemer
6. **Vanderheyden Eugene**, Heuven - Metaalbewerker. Lid ondernemingsraad Foraky.
7. **Daniëls Albert**, Waard - Mijnwerker-brancardier.
8. **Evers Louis**, Oppelsen - Rijwielhandelaar, Bestuurslid Christen Middenstandsbond.
9. **Bammens Jaak**, Vogelsanckstraat - Mijnwerker.
10. **Maex Juul**, Kolveren - Hovenier en mijnwerker-brancardier.
11. **Buntinx Victor**, Donk - Houthandelaar.

DE CANDIDATEN VAN LIJST NUMMER 1

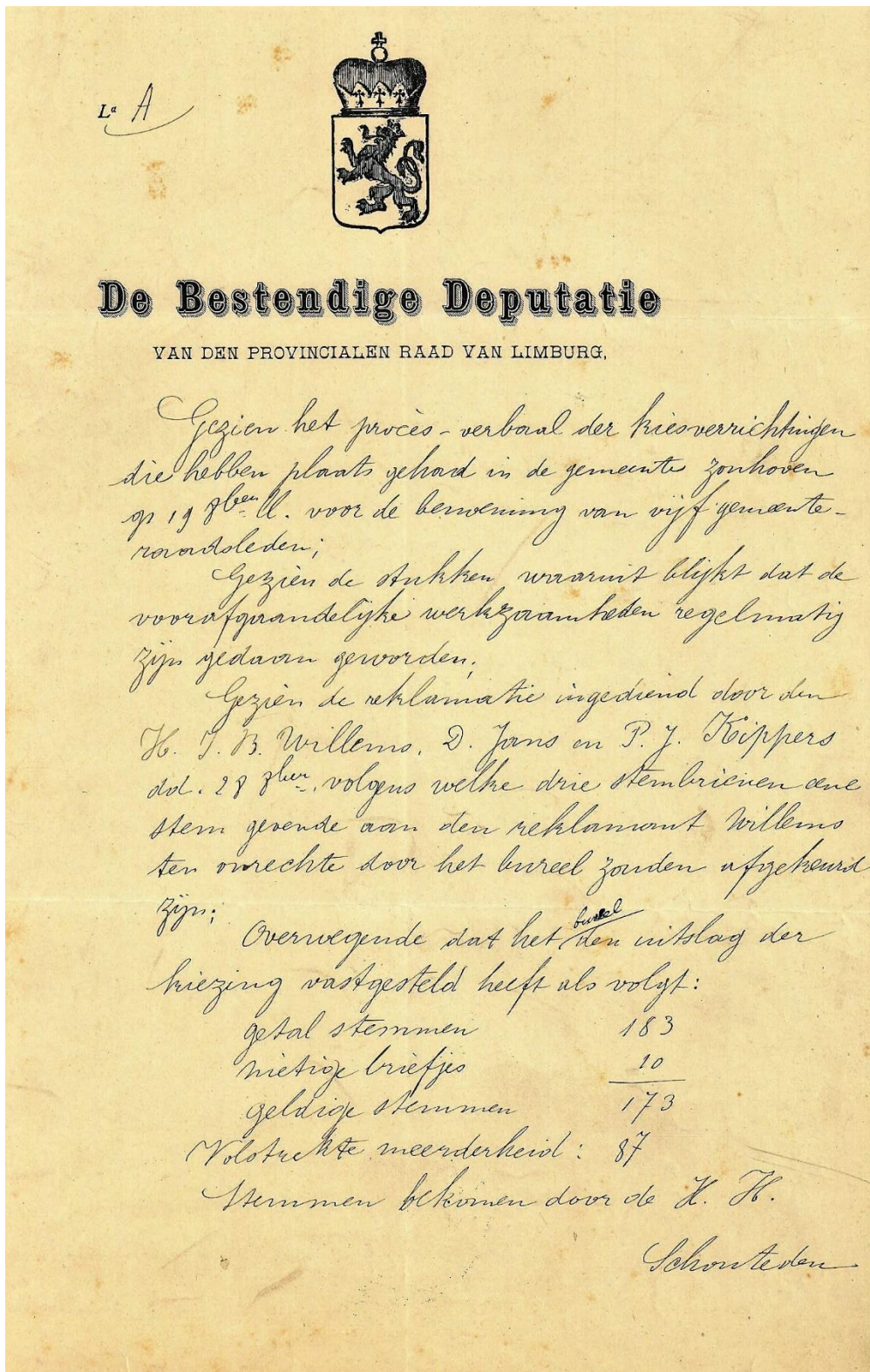
Staaende, van links naar rechts : Remans Albert, Broux Alfons, Buntinx Victor, Bammens Jaak, Schepers August en Evers Louis.
Zittend, van links naar rechts : Daniëls Alb., Wilkenhuysen Mich., Hendrixx René, Vanderheyden Eug. en Maex Jules.

De nieuwe, vooruitstrevende, jonge, partij : LIJST N° 1

Verantw. uitgever, Hendrixx R., dorp Zonhoven

Ook vonden we regelmatig processen-verbaal van de Bestendige Deputatie van Limburg over klachten vanwege kandidaat-gemeenteraadsleden waarover de Deputatie dan een oordeel moest vellen.

Schouteden	- - -	109
Taes	- - -	103
Maris	- - -	98
Sterkmans	- - -	91
Meynen	- - -	89
en Willem	- - -	86

dat bijgevolg de H. H. Schouteden, Taes, Maris, Sterkmans & Meynen als raadsleden uitgeroepen zijn geworden;

Overwegende dat het blijkt uit het nazien der stembrieven dat het bureau ten onrechte een bulletijn als geldig aangenomen heeft die gestempeld was in het vak boven den naam van Maris en langs den naam van Sterkmans; dat deze stembrief bijgevolg als nietig moet worden beschouwd.

Overwegende insgelijks dat bij de ongeldig verklaarde stembrieven er zich drie bevinden, eene stem gevende aan Willem welke als geldig moeten worden gezien worden; dat inderdaad voor zout een dezer stembrieven aanwezig het klaarblijkelijk te zien is dat het wit punt welke in het zwaart vierkantig vak onduidelijk zwaart gemaakt is geworden, de stovad is van een onbeheendig kiezer.

Overwegende dat de inktvlek ^{die} gemaakt is langs het vak, staande boven den naam van Willem op de twee andere bulletijns die ieder eene stem

van

Willem, Merkmans, Marten en Willemus Jan-
Bartholomeus.

De onvereenigbaarheden die er tusschen
de leden zouden kunnen bestaan ingevolge
de n°. 236 & 238 der samengevolgde kieswetten
zullen desnoods geregeld worden tijdens de
instelling der gekozenen.

Afschrift dezes zal verzonden worden
aan den N. Arrondissements Commissaris
van Hasselt. waerbych als ook aan het
gemeente bestuur van Zonhoven.

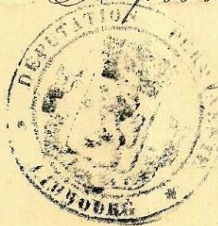
Gedaan en uitgesproken in openbare
zitting te Hasselt, op 18 november 1890.
Bijz. tegenwoordig de N. N. Gouverneur
voorzitter, Meijers, Rid. de Boorman,
Gillen, Stiels, Loemans en Willemus, leden
en Proclants, provinciale Griffier.

De Bestendige Deputatie,
(get.) Burg. Gaspary de Beauwelder.

De provinciale Griffier,
(get.) Wm. Proclants.

Voor eensluidend afschrift.

De provinciale Griffier.

[Handwritten signature]

Een dergelijke tussenkomt van de Deputatie noemt men "balloteren". Heel dikwijls besloot die Deputatie dan tot een herverkiezing, die op een van volgende zondagen gehouden moest worden.

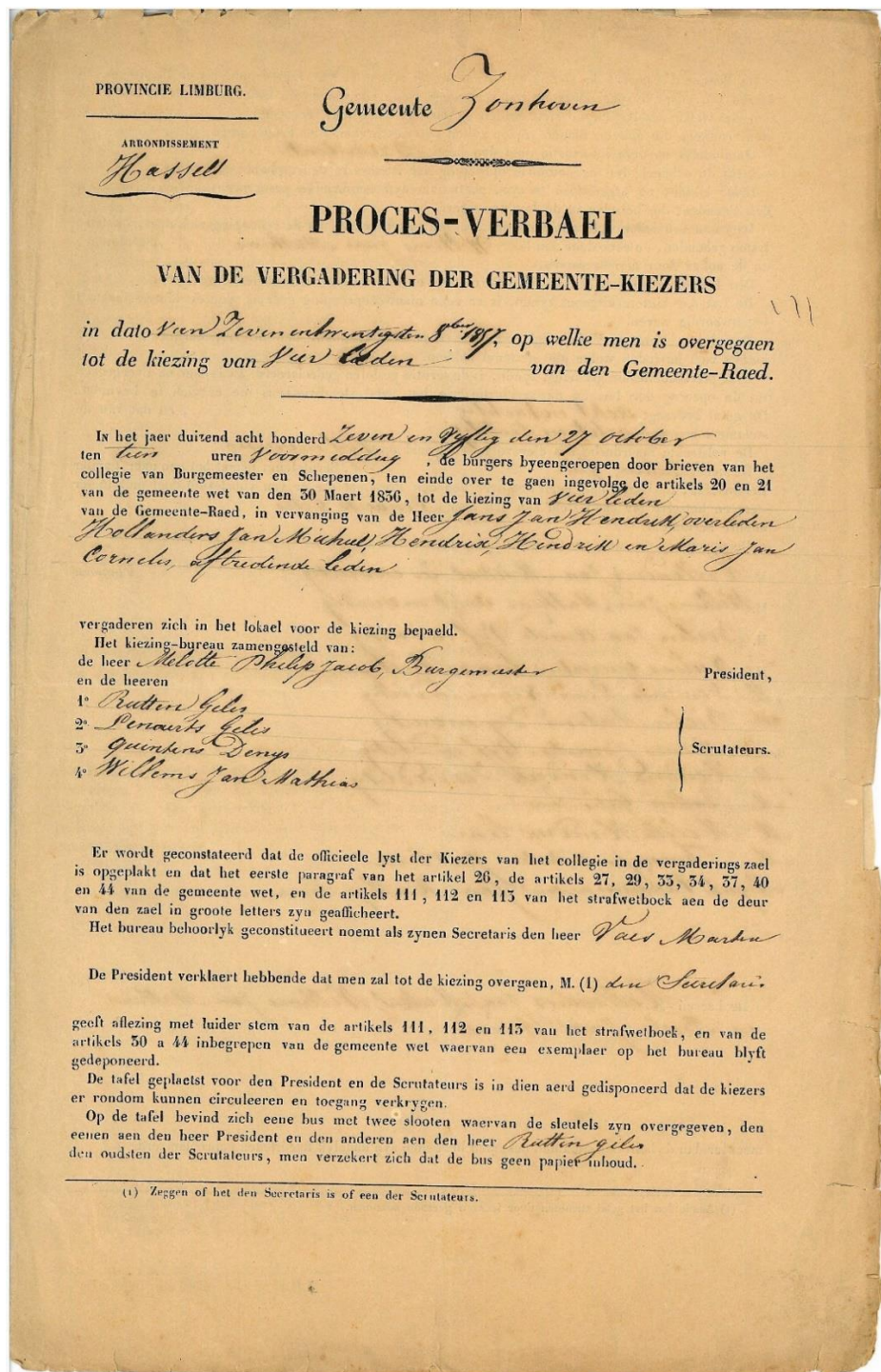
Ook vonden we namenlijsten van het gemeentepersoneel met dikwijls het beroep van dat personeelslid, o.a. de naam van de burgemeester, de namen van de schepenen, de raadsleden, de secretaris, de veldwachter en de gemeentelijke onderhoudsmensen. De herder, die met de "heerd", de kudde, dagelijks naar de hei trok en ook tot het gemeentepersoneel behoorde, werd nergens vermeld. De gemeenteraadsverkiezingen werden op een zondag in oktober gehouden. Dat is nu niet anders.

Voor de tentoonstelling werden twaalf processen-verbaal geselecteerd. Ieder document werd van commentaar voorzien en zo ook getoond.

Vele kandidatenlijsten en reclameaffiches van de verscheidene partijen, werden tussen de processen-verbaal opgehangen. Ook kandidatenlijsten per partij en eventueel foto's van die kandidaten hingen wij ertussen.

De portretten van de burgemeesters, voor zover we die hadden, werden chronologisch opgehangen aan de muren van de foyer. Tussendoor hingen teksten met de evolutie van het Belgische kiesstelsel, gaande van het cijnskiesrecht tot de opkomstplicht in de twintigste eeuw.

De President verwekt de kiezers op briefkens te schryven zoo veel namen als er Raedsleden te kiezen zyn, daer byvoegende voor zoo veel mogelyk de voornamen en kwaliteiten van de personen aen de welke dezelve hunne stem willen geven. Hy verwittigd eensgelyks de vergadering dat de stembriefkens die niet op blanco papier zullen zyn geschreven niet aengenomen zullen worden.

Onmiddelyk na deze informatie doet den heer *President* volgens de officieele lyst de nominale oproeping der Kiezers in den alphabetische order.

Ieder kiezer, na afgeroepen te zyn, geeft over zyn stembriefke geschreven en toegemaakt aen den President die hetzelve in de bus deponeert.

De naam van ieder stemmende is ingeschreven, naer gelang dat de oproeping zich doet, op twee lysten gehouden, de eene door den heer *Willems Jan Mathias*, Scrutateur, en de ander door den Secretaris.

Den President van het bureau, den Scrutateur en den Secretaris teekenen deze lysten.

De lyst der kiezers uitgeput zynde, is er eene nieuwe oproeping gedaen voor de kiezers die niet tegenwoordig waren.

De nieuwe oproeping geëindigd zynde, vraegt den President aen de vergadering of er nog kiezers zich bevinden welke niet gestemd hebben.

Deze werkzaamheden geëindigd zynde, is de scrutin gesloten gedeclareerd. Er is daer na overgegaen tot de opening der bus en de verificatie van het getal stembriefkens die er zich in bevinden. Dit getal bedraegt *acht en tachtig*, en dat van de stemmers bedraegt *acht en tachtig*.

De volstreckte meerderheid is diensvolgens bepaeld op *vyf en veertig*.

De heer *Rutten Jelis*, Scrutateur, neemt het een naer 't ander stembriefke, ontvouwt het, geeft het over aen den President die er van voorlezing doet met luider stem en hetzelve ter hand steld aen den heer *Senants Jelis* andere Scrutateur.

De opneming van den scrutin geeft het volgende resultaet: (1)

M. <i>Hollanders Jan Michiel</i>	<i>tes en veertig</i>	stemmen
M. <i>Willems Jan Mathias</i>	<i>acht en veertig</i>	
M. <i>Bielen Jan Arnold</i>	<i>vyf en veertig</i>	
M. <i>Willems Guisbertus</i>	<i>waeren veertig</i>	
M. <i>Senants Louis</i>	<i>Kegens en veertig</i>	
M. <i>Bielen Antoon</i>	<i>Dry en veertig</i>	
M. <i>Mearis Coenraed</i>	<i>vyf en dertig</i>	
M. <i>Hendrick Hendrick</i>	<i>tes en dertig</i>	
M. <i>Rutten Jelis</i>	<i>sen</i>	
M. <i>Melotte Hendrick</i>	<i>sen</i>	
M. <i>Thunberg Paul</i>	<i>Dobbe Jan</i>	<i>sen</i>
M. <i>Kyck Van der Maesen</i>	<i>Jan Mathys</i>	<i>sen</i>

De heeren *Hollanders Jan Michiel, Willems Jan Mathias*
en *Bielen Jan Arnold*.

meerder dan de helft der stemmen bekomen hebbende zyn dadelyk Raedsleden geproclameerd.

(1) Aenduiden het getal stemmen door iederen persoon bekomen.

Enkele opmerkingen over de Zonhovense verkiezingen in de 19de eeuw.

De gemeenteraadsverkiezingen werden toen om de zes jaar gehouden op de tweede zondag in oktober. Nu is dat ook nog zo.

Een gemeenteraad bestond in de beginperiode meestal uit vier raadsleden, twee schepenen en een burgemeester. De burgemeester werd door de verkozenen gekozen en begon pas met zijn werk op 1 januari van het volgend jaar.

Er werden geen oproepingsbrieven naar de mannelijke kiezers gestuurd, de verkiezingszondag werd wel bekend gemaakt.

Trouwens heel veel kiezers waren er niet en dat kwam omdat er weinig inwoners in Zonhoven waren en omdat alleen de mannen mochten stemmen en bovendien, er bestond tot 1883 het cijns kiesstelsel.

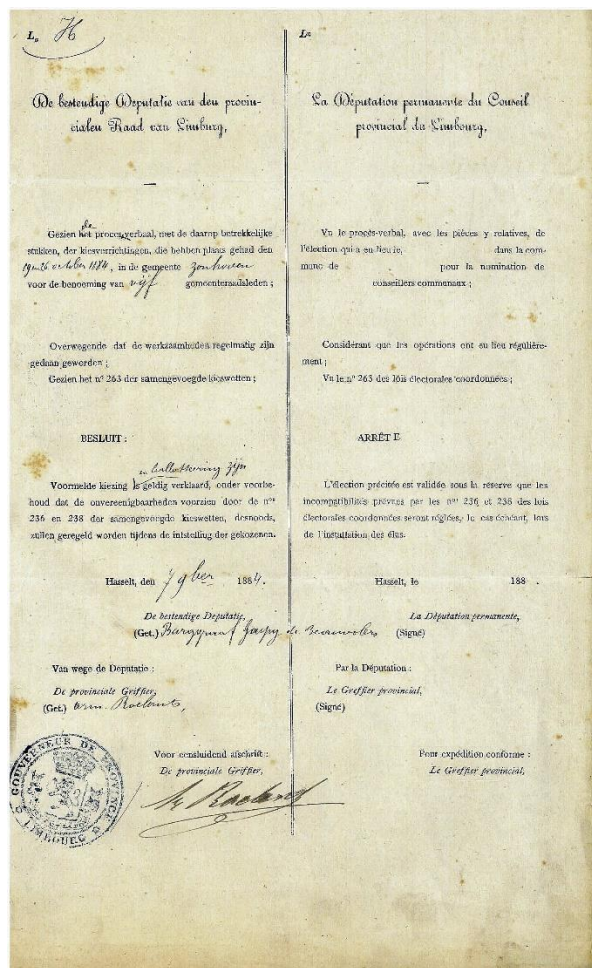
Alleen de mannen die een bepaalde som belasting betaalden mochten stemmen. Zo waren er bv. in 1851 60 kiezers en in 1882 was dat aantal gestegen tot 179.

Die kiezers moesten zich op de verkiezingszondag naar het gemeentehuis, nu het oudgemeentehuis (1788) begeven en bij hun naamafroeping zich aanmelden in het stemopneembureau. Lange tijd waren maar vier gemeenteraadsleden.

Later in 1899 waren er al twee schepenen en acht gemeenteraadsleden.

Om verkozen te worden moest de helft plus één van het aantal kiezers op die kandidaat gestemd hebben.

Indien er klachten waren over het verloop van de verkiezingen werd daarover een proces-verbaal opgesteld met de juiste feiten en klachten. Dat verslag werd naar de Bestendige Deputatie van Limburg gestuurd die daarover een definitieve beslissing moesten nemen. (balloteren) Dikwijls draaide dat uit op een herverkiezing op een volgende oktoberzondag.

Ballotage

WANDELING KAUWBOSSTRAAT TE ZONHOVEN

o.l.v. dhr. Eddy Dupae

29 JUNI 2018 om 14 uur

(Verslag: Guy Rutten)

Meer dan een jaar geleden werd mij (Guy Rutten) gevraagd of de Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw documenten, teksten, kaarten bezat over het “wijersgebied rond de Ballewijers” in Zonhoven.

Onze kring had een aantal teksten, geschreven door Zonhovenaren en een aantal andere documenten en kadasterkaarten bewaard in het archief.

Ook vroeg ik aan Guido Pirotte van Uitpunt Zonhoven of deze instelling ook over documenten beschikte i.v.m. dat gebied. Dat bleek zo te zijn.

Ik heb dan alle documenten overgemaakt aan de heer Eddy Dupae, bioloog-ecoloog bij de Vlaamse Landmaatschappij, met zetel te Hasselt, gelegen aan de Koningin Astridlaan.

De medewerkers van deze maatschappij bestuderen zo veel mogelijk alle grote en kleine open landschappen, die nog bestaan in Vlaanderen, wat betreft het reliëf, de waterlopen, de waterhuishouding, de bodemsamenstelling, de bloemen, planten, struiken en bomen, dieren en vogels.

Ook de vergelijking met de toestand voorheen in dat gebied, -zoveel als die nog kan achterhaald kan worden- wordt opgespoord en beschreven.

Zo kunnen de medewerkers de schaarse overblijfselen van de vroegere ecologische toestand beschrijven en aantonen. En eveneens zo komen die onderzoekers tot een totaalbeeld van de toestand van die ruimte nu en trekken besluiten met waarschuwingen en raadgevingen aan de overheden voor de toekomst, met als uiteindelijke bedoeling deze open landschappen zoveel mogelijk te bewaren en te koesteren.

Ook stellen ze menselijke ingrepen in deze open gebieden voor om de natuur daar te beschermen en te redden en eventueel delen van de gewezen ecologische toestand terug een kans te geven op herstel.

Een dergelijk onderzoek van een open landschap wordt “ecologie” genoemd.

De Kauwbosstraat kwam ter sprake in de studie van Eddy Dupae, “Landinrichting De Wijers. Historische ecologie”, als belangrijk overblijfsel van de vroegere Daalheide.

Over dat gebied werd door de auteur een uitgebreide, rijk gedocumenteerde, geargumenteerde en geïllustreerde studie gemaakt. Heel wat verrassende uitkomsten, besluiten en voorstellen werden er in beschreven en voorgesteld, Een universiteitsverhandeling waardig!

Diezelfde heer Eddy Dupae heeft ons, de leden van de KHZ vzw twee uur lang rondgeleid in het Kauwbosstraatgebied.

Opmerkelijk is dat de naam van deze zeer jonge straat, ontstaan bij de aanleg van het domein Bokrijk, pas in 1969 ingevoerd werd.

De naam KAUWBOSSTRAAT - enkele bedenkingen.

Op het eerste gezicht betekent “kauw” torenkraai en daarvan zou dan ook de naam van die straat komen.

Maar de naam zou misschien ook kunnen komen van het Zonhovense dialect voor koe, “kauw” uitgesproken. Het eerste lid moet men dan als “koe” lezen en dan is het “Koebosstraat.”¹

Een zevental heemkundigen waren komen luisteren en kijken niettegenstaande de grote hitte ca. 29 graden.

We wandelden eerst in de berm langs de Kauwbosstraat waar de begeleider ons verscheidene kleine bloemen en struiken toonde en benoemde.

Bloemen waarvan we de naam niet wisten, maar natuurlijk hadden wij ze wel al eens gezien.

Hij legde er de nadruk op dat vele bloemen hier al eeuwen eigen waren aan die grond en dat gebied.

---

¹ E. en L. Achten, “Het Zonhovens woordenboek”, Gemeentebestuur Zonhoven 1996, blz. 208 kauw = torenkraai en blz. 332 koe = “kou”.

De omgeving van deze straat maakte voorheen deel uit van een groter gebied nl. de Daalheide, waartoe de Ballewijers² ook behoorden.

Klokjesgentiaan

Borstelgras

Gevlekte orchis

Hierboven ziet u enkele planten uit die bermen die op een vochtig heischraal grasland (korter bij het rond punt) voorkomen. Dit is overigens het enige bermtype in Vlaanderen met Klokjesgentiaan... maar er groeien nog veel meer planten. Gelukkig!

“Veldrus” en “Knoopkruid”, planten die voor ons niet zo maar gekend zijn zouden wijzen op een matig vochtige tot vochtige ondergrond. Knoopkruid, een algemene plant op dijken, bermen en vroegere graslanden, trekt op de korenbloem maar het knoopkruid heeft paarsere bloemen.

---

² J. Molemans, J. Mertens, "Zonhoven, Historisch-naamkundige studie", Gemeentebestuur Zonhoven, 1982. Blz. 446: kauw = kraai. Kauwbosstraat, naam ingevoerd op 07/03/1996. Blz. 292: "Balle" zou van de persoonsnaam "Ballen" kunnen komen.

Veldrus

Knoopkruid

Ook Knolrus, Kamgras en Orchis (zie boven) zijn oude planten, overgebleven van de vroegere Daalheidebegroëing.

Kamgras

Knolrus

De Kleine Maagdenpalm (vinca minor), die her en der verwilderd voorkomt, wijst dan weer op vroegere bewoning in deze streek.

Kleine Maagdenpalm (vinca minor)

Zo kwamen er in het vroegere Daalheidegebied ook vele houtkanten, beter gekend in Zonhoven als grachten of houtgrachten, voor.

Houtkanten waren een combinatie van watergrachten langs beide zijden van een verhoogde binnenkant en begroeid met struikgewas, bomen, bloemen en planten. Het hout werd ongeveer om de zeven jaar gekapt en gebruikt als timmer- of brandhout. De bomen erop waren hoofdzakelijk eiken en beuken.

De houtkanten dienden om de scheiding tussen de akkers te markeren, om de hevige winden te temperen en om het vee van de akkers te houden. Voor planten, bloemen en vogels waren en zijn de houtkanten een paradijs.

De kamperfoelie, ook geitenblad, is een windende struik en een algemeen voorkomende plant in bossen en heggen en kwam en komt in het Daalheidegebied ook voor.

De begeleider benadrukte het enorme belang van de schaapskudde, de “heerd”.

De kudde, van streek tot streek trekkend met herder en hond, verspreidde bloemen en plantzaden. Dat kwam door de hoeven waartussen de zaden zaten, regelmatig tussen de hoeven uitvallend en door de uitwerpselen van de kudde. Met die kudde schapen kon men volgens hem, “gericht” bemesten. Helaas zijn die kudden nu verdwenen!

“Heerd” vinden we terug in “Heerestraat”, pad waarover de herder en de kudde dagelijks naar de hei trok.

Aan de “Klapstraat” stond een hekken, een “valderen”, een “veken”, als afsluiting tussen heidegebied en dorp. Dat kon dus toeklappen. Vandaar de naam.

Op sommige verdorde boomstammen kwamen tonderzwammen³, een soort schimmel, voor.

Mede door het enthousiasme en de gedrevenheid van de begeleider en door zijn enorme kennis van het gebied werd het een boeiende, onvergetelijke wandeling.

De twee uren waren zo voorbij. We kregen een heel andere kijk op plant en natuur en de directe samenhang ervan in heel het Daalheidegebied.

Ook kunnen wij dhr. Depae volgen als hij voorstelt dit uniek gebied voor het nageslacht te bewaren. Volgens hem kan dat alleen maar door in de Kauwbosstraat alle autoverkeer te schrappen en (bv.) enkel fietsers en wandelaars toe te laten.

Hartelijk dank aan de heer Eddy Dupae.

De afwezigen hadden weer ongelijk!

---

³ Tonderzwam, zie Koninklijke Heemkundekring vzw, Jaarboek 2015, blz. 21-22,

Meer lezen in:

1. E. en L. Achten ,”Het Zonhovens woordenboek”, Gemeentebestuur Zonhoven 1996, blz. 208 kauw = torenkraai,

Blz 332 koe = kou.

2. J. Molemans, J. Mertens, ”Zonhoven, Historisch-naamkundige studie” Gemeentebestuur Zonhoven, 1982. Blz 446: kauw = kraai. Kauwbosstraat, naam ingevoerd op 07/03/1996. Blz 292: “Balle“zou van de persoonsnaam Ballen kunnen komen.

3. Jean Rapay, “Natuurgids voor de bloemen van West-Europa”, Meulenhoff Amsterdam, Zuid - Nederlandse Uitgeverij NV, Antwerpen, 1963 - 1964.

4. Tonderzwam, zie Jaarboek 2015, blz 21-22, Koninklijke Heemkundekring vzw.

BEZOEK AAN HASSELT: DEEL 2

OP SPEURTOCHT NAAR RAAKPUNTEN MET ZONHOVEN EN HET LAND VAN VOGELZANG

Woensdag 4 juli 2018

Wij vertrekken per bus aan de kiosk om 13 u 13 richting Hasselt. Ditmaal – in tegenstelling tot ons vorige bezoek bij druilerig koud weer – is het een heerlijk warme dag, wat dan weer tot gevolg heeft dat enkele mensen afgehaakt hebben wegens de hitte

Kolonel Dusartplein ca. 13 u 35: wij gaan even wachten op dhr. Eddy Dupae, onze super-enthousiaste gids op de Kauwbosstraat.

Ondertussen begint Roger Maes al zijn uitleg over het **KOLONEL DUSARTPLEIN**.

Vanaf 1831 werd Hasselt officieel een garnizoensstad, waar gemiddeld een 1000-tal infanteristen gekazerneerd werden, onder hen ook Zonhovenaren.

Wij herinneren ons nog wel de resten van deze voorgevel, die nog lange tijd na de afbraak van de kazerne gestaan heeft.

Roger toont ons hier alvast een foto van het schilderij, waarop men de grenspalen tussen Zonhoven en Hasselt kan zien, naast een heleboel details over het landschap en bovendien zijn er enkele namen gegeven. Wij weten nu ook, waarom er steeds schapen op geschilderd zijn...

In het "noerden" kan je de kerk van Zonhoven duidelijk zien liggen op een heuveltje, als ik het goed heb onthouden 36 m hoger dan de kerk in Hasselt en 4988 schreden (1 schrede = 2 passen = 1,47 m) verwijderd. Het is een afbeelding van de "oude" kerk met het schip naar het oosten georiënteerd.

De hogere heuvel in het oosten moet dan de grens van het Kempens plateau voorstellen.

Dit is in feite een voorstelling van het betwiste heidegebied uit 1661, geschilderd door een anonieme landmeter-schilder Het schilderij, dat gebaseerd is op een figuratieve kaart uit 1549, zullen wij straks kunnen bewonderen in “Het Stadsmus”.

Na overleg en de vaststelling dat de afspraak met dhr. Dupae waarschijnlijk niet doorgaat, besluiten we verder te wandelen richting Maastrichterpoort en Maastrichterstraat.

Hier begint de eigenlijke rondleiding.

1. HET REFUGIEHUIS VAN HERKENRODE OF DE KAZERNE VAN HERKENRODE

Gebouwd in opdracht van de Herkenrode-abdij als refugiehuis; stijl Brabantse Laat-Gotiek. In 1797 werd dit gebouw publiek verkocht door de Franse overheid als “zwart goed”. Vanaf 1847 werd het een kazerne.

Wij lopen even verder naar het

2. STELLINGWERFF – WAERDENHOF

Het in de 15de eeuw gebouwde Waerdenhof sluit aan bij een 19de-eeuwse patriciërswooning, gebouwd in Neo-Venetiaanse renaissance-stijl (omstreeks 1850) door de familie Stellingwerff. Vandaag ingericht als het STADSMUSEUM. Hier heeft men speciale aandacht voor het graafschap Loon en het prinsbisdom Luik. Je vindt er bv. het schilderij met de paalstenen (1666) met de oudste afbeelding van de kerken van Zonhoven en Genk in het geschilderd landschap met heel wat bijzondere landschapselementen bovendien nog voorzien van plaatsnamen.

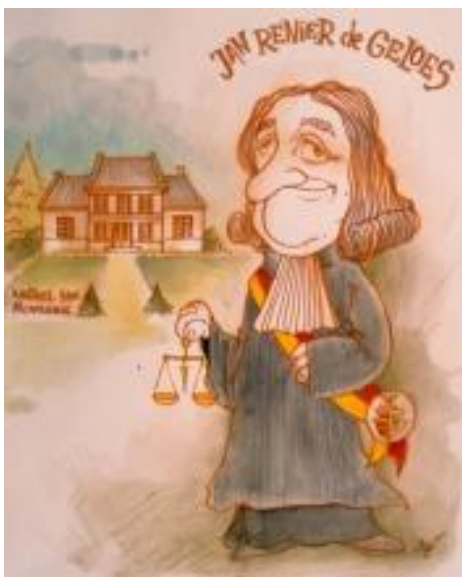
Vervolgens de abdij van Herkenrode. Hasselt garnizoensstad. Hendrik van Veldeke, Hasseltse keramiek....

Het Waerdenhof, Guido Gezellestraat 2. Op de achtergrond het pand Stellingwerff, Maastrichterstraat 85 (foto: Erfgoedcel Hasselt, 2010)

Het **Waerdenhof** komt voor het eerst in de geschiedenisboeken voor omstreeks 1450 als patriciërswooning. Lange tijd fungeerde Het Waerdenhof als winterverblijf voor de heren van Mombeek. Zij waren de standaard- of vlaggendragers van de graven van Loon, die tijdens de zomermaanden meestal op hun kasteel Mombeek verbleven.

Jan Renier de Geloës, burgemeester en de grootste grondbezitter van Hasselt, kocht het huis van hen en startte verbouwingen.

In 1653 en 1674 was Jan Renier de Geloës burgemeester van Hasselt.

In zijn eerste ambtsperiode kreeg hij de moeilijke opdracht om het geschil tussen Hasselt en Zonhoven over de afbakening van de gemene heide, bij de Luikse overheid te bepleiten.

Op 2 december 1665 kocht Jan Renier van baron Godfried van Mombeek voor het bedrag van 8.400 gulden het 'Waerdenhof' aan de Maastrichterstraat.

In de dakkapel aan de Guido Gezellestraat is het wapenschild van de familie nog zichtbaar.

Dré Matthijs, Collectie Het Stadsmus

Enkele sfeerfoto's uit Het Stadsmus:

Guillaume Maria Adam Joseph Stellingwerff werd geboren in Hasselt in 1841 als zoon van jeneverstoker Adam Nicolas Leo (Hasselt 1798-1876), mede-eigenaar van de stokerij in de Witte Nonnenstraat.

Recentere burgemeesters: Jozef Bollen – Paul Meyers
Louis Roppe – Steve Stevaert – Herman Reynders

Maximiliaan Hendrik van Beieren,

geboren in 1621 in München, was de derde Luikse kerkvorst (1650-1688) in rij die afstamde uit het hertogelijk huis van Beieren.

Onder zijn legislatuur stak vanaf 1652 de **strijd om de heide tussen Hasselt en Zonhoven** weer de kop op. In 1666 kwam hij tussenbeide en velde een uitspraak ten voordele van Hasselt. In uitvoering van het vonnis werden 4 paalstenen geplaatst die de scheiding tussen de twee gemeenten definitief dienden vast te leggen. Wie dacht dat de Zonhovenaren zich neerlegden bij deze uitspraak had buiten de waard gerekend. Pas in 1811 zouden bij keizerlijk besluit de grenzen tussen beide buurgemeenten definitief vastgelegd worden.

25 juli 1317 – ca. 700 jaar geleden.

In Viversel bezocht een priester een stervende en wilde hem een hostie toedienen.

Op een onbewaakt ogenblik raakte een omstaander de gewijde hostie aan en die begon te bloeden.

In allerijl bracht de priester de miraculeuze hostie naar de Herkenrodeabdij.

Daar kwam een verering op gang, die 7 eeuwen lang zou blijven doorgaan.

In Herkenrode werd beslist om de hostie te bewaren en aan bedevaarders te tonen in een gouden monstrans die de abdisen enkele decennia eerder in Parijs besteld hadden.

Deze monstrans vind je vandaag in Het Stadsmus. Het is één van de pronkstukken van het museum, want de monstrans wordt beschouwd als de oudste ter wereld.

De Gaper

In de Gulden Os

Hendrik van Veldeke

DE AENEASROMAN (voltooid in 1186)

Ook in deze bewerking van de klassieke Aeneaslegende laat Veldeke de weemoed en onrust van verliefden voelen. Dido, die zich in de steek gelaten voelt door Aeneas, werpt zich op een zwaard. Veldeke slaat met deze ridderroman een brug tussen de Duitse literatuur en Franse hartstochtelijke ridderromans.

<p><i>Dô si daz allez gesprach, Mit dem swerde sie sich stach In daz herze dorch den lîb. Al wære sie ein wîse wîb, Sie was dô vil sinne lôs. Daz si den tôt alsô kôs, Daz quam von unsinne. Ez was unrehtiu minne, Diu sie dar zû dwanc, Mit dem stiche sie spranc Unde viel in die glût. (vv. 2423-33)</i></p>	<p><i>Toen ze dat allemaal had gezegd, doorstak ze zich met het zwaard. Al was ze een verstandige vrouw geweest, ze was toen helemaal buiten zinnen. Dat ze op deze wijze de dood koos, was het gevolg van dwaasheid. Het was valse liefde die haar daartoe dwong. Door de steek wankelde ze en viel in het vuur</i></p>
--	--

Fragment uit de “Aeneasroman” of “De Eneïde”, het omvangrijkste werk van Veldeke.

Dit is voor zover bekend de eerste hoofse roman in een Germaanse taal. Van Veldeke baseerde het werk op de Oudfranse *Roman d’Eneas*, die op zijn beurt teruggaat op Vergilius’ *Aeneis*.

Het was voor vier vijfde klaar, toen het op de bruiloft van Margareta van Kleve en Lodewijk II van Thüringen gestolen werd.

Vermits enkele van onze leden geplaagd werden door uitdrogingsverschijnselen en acute dorst, ging het gezwind via

3. HET KADETTENSTEEGJE, nu een mooie binnentuin (ooit de doorgangsweg voor de handelslieden vanaf de 12de eeuw) naar de Hemelrijkstraat.

In het “**Hemelrijk**” zelf of beter op het terras lesten wij de grote dorst zodat we weer fris en monter verder konden naar

4. HET STADHUIS

Het was oorspronkelijk een patriciërswooning en werd gebouwd in 1636.

In 1779 kocht de stad “de nieuwe bouw”(sic).

De inkomhal, de trouwzaal en de schepenzaal zijn zeer decoratief ingericht. Schilderijen van Godfried Guffens o.a. Arnold IV overhandigt de oorkonde met stadsrechten in 1232.

Mantelius (° 23/09/1599) zoon van Joris Mantels x Maria Hermans uit Zonhoven. De emblemen van de ambachten in brandglas, de muurdecoratie in Cordobaans simili - leder. Schilderijen met de afbeelding van koningin Astrid, koning Albert I e.a.

Voordat we naar binnen gaan wijst Roger ons op **HET PERRON**.

Een **perroen** (Frans: *perron*) is een hardstenen zuil met daarop een rijksappel in de vorm van een pijnappel met een kruis.

Perroens zijn te vinden in de voornaamste plaatsen van het vroegere prinsbisdom Luik, met name in de zogenaamde "Goede Steden".

Het is een symbool van vrijheid, autonomie en gerechtigheid.

In veel steden markeerde de perroen de plaats waar recht werd gesproken.

De oorsprong van het symbool is duister en wellicht heidens.

Het Waalse woord "perron" is een vergrotingsvorm van *pierre* (steen), een grote steen dus.

Volgens Roger werd het ook als schandpaal gebruikt.

Enkele prins-bisschoppen zijn hier ooit ontvangen, als vorsten en graven van het Land van Loon.

Al onze vorstenparen werden hier ook in de trouwzaal met het nodige eerbetoon ontvangen. In de glasramen van de trouwzaal zijn de symbolen aangebracht van de 12 Hasseltse ambachten.

Ook Zonhovense jongens konden hier in Hasselt een beroep aan leren bij een meester van het ambacht. Bv. bij de smeden leidde men alle soorten metaalbewerkers op.

Het stadhuis heeft verder een paar mooi versierde zalen met schilderijen van Hasseltse kunstenaars.

Een van de opvallendste doeken is het prachtige schilderij van de Hasselaar Godfried Guffens, boven de schouw in de raadzaal.

Het stelt graaf Arnould IV voor die de stadsvrijheden van Hasselt in 1232 vernieuwt.

Arnould IV, graaf van Loon, is een belangrijke figuur in de geschiedenis van de stad Hasselt. In 1232 bevestigde hij in een vrijheidscharter de stadsrechten van Hasselt.

Hij bekrachtigde daarmee het Luikse stadsrecht en alle andere rechten en vrijheden die zijn voorgangers reeds op het einde van de 12de eeuw aan de 'Villa' of het 'Domein' Hasselt verleenden.

Om zich een 'stad' te mogen noemen, moest een nederzetting aan ten minste twee essentiële voorwaarden voldoen:

1) er moest een 'markt' zijn en 2) er moesten beschermende 'stadsmuren' zijn.

Jean Joseph Thonissen (°Hasselt, 10/01/1816
+ Leuven, 17/08/1891)

Belgisch rechtskundige, later
volksvertegenwoordiger en minister voor
de Katholieke Partij.

Via

5. DE GROTE MARKT

De lakenhalle dateert van 1675. Tijdens de
Boerenkrijg op 4 en 5 december 1798
werden de kelders gebruikt als gevangenis.

Het Sweert (15de eeuw met verbouwingen
tot 18de eeuw) reeds sedert 300 jaar
apotheek

naar

6. DE KATHEDRAAL

De kathedraal is toegewijd aan Quintinus, in het Frans Quentin, (Rome? - Saint-Quentin, 287). Over hem als historische persoon is niets met zekerheid bekend. Maar Quinten of Kwinten was volgens de legende de zoon van een Romeinse senator. Hij bekeerde zich tot het christendom en reisde naar Gallië als missionaris, samen met Lucianus en Maximianus van Beauvais, en vestigde zich in Amiens.

Zijn missionering was zo succesvol, dat hij gevangen werd genomen en gemarteld werd, en naar *Augusta Veromanduorum* (het latere Saint-Quentin) gebracht, waar hij ten slotte werd onthoofd; zijn lichaam werd heimelijk in de moerassen van de Somme geworpen.

De kooromgang is uniek in onze regio.

We bezoeken ook de archeologische site onder het koor.

Het orgel werd ooit bespeeld door Pieter Jan van Paesen.

Overigens, ons mede-heimkundelid Robert Bogaerts schreef een boek over deze uitzonderlijk getalenteerde organist die nadien benoemd werd als organist in de kathedraal van 's Hertogenbos.

Verder vermelden we nog enkele vrij grote schilderijen afkomstig uit de abdijkerk van Herkenrode.

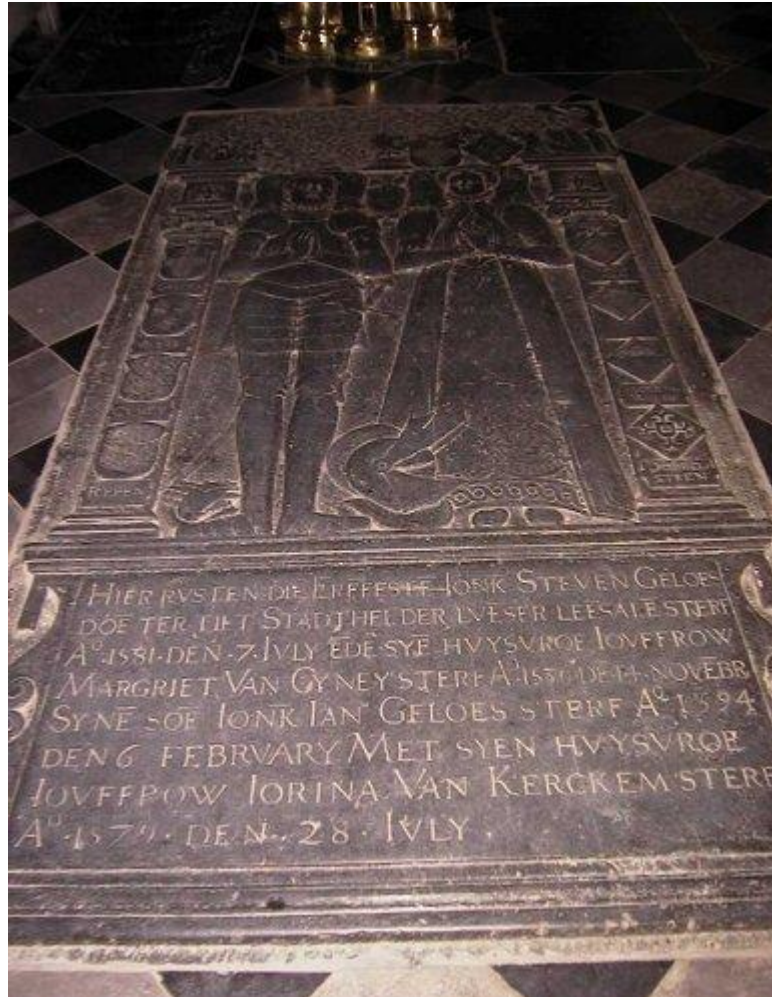
en eeuwenoude muurschilderingen.

Een meesterwerk van Lampsonius (1576) is de “Calvarieberg”, hij was een leerling van Lambert Lombard uit Luik.

De doopkapel met muurschilderingen van Godfried Guffens in het voorgeborchte van de kathedraal. De kapel van de heilige Anna met een gigantische grafsteen van Steven de Geloos (“stadholder”) en Margriet van Cynei (sic) (1581)

De dwarsbeuk met het passiekruis uit 1500.

De preekstoel met afbeeldingen van de vier evangelisten (1736)

De kapel van het Heilig Kruis (1511)

Een vroegere koorafsluiting in messing – rococostijl uit 1744

De koorlezenaar uit 1536 is een echt meesterwerk uit messing gegoten.

Sleutelstenen in het gewelf met een heraldische en symbolische betekenis.

Het sacramentshuis uit 1528

Het koorgestoelte uit 1549

De onderbouw van de toren is romaans. De muren zijn 1,80 meter dikte.... (donjon) Deze toren is 63 meter hoog en er is een museum in ondergebracht.

HASSELT

Ter info: op 24 april 1796 telde men in de Hasseltse kloosters:

52 BEGIJNEN - 19 GRAUWZUSTERS - 22 WITTE NONNEN - 28 ZUSTER VAN HET HEILIG GRAF
- 29 MINDERBROEDERS - 22 CAPUCIJNEN - 19 CELLEBROEDERS - 28 CAPUCIENEN

**Gasthuis Sint-Barbaradal en
grauwzusterklooster**

In totaal 237 kloosterlingen, onder wie: 121 vrouwen en 116 mannen... d.w.z. 4,14% van de bevolking...

Hun kloosters werden opgeheven op 1 september 1796.

Hasselt telde toen 5.728 inwoners, waarvan 4.524 binnen de muren en 1253 buiten de muren. Vanaf februari 1797 werden hun bezittingen publiek verkocht in Maastricht, toen de hoofdplaats van het Departement van de Nedermaas.

Als eerste kwam het goed van de Herkenrode - abdij aan bod.

Tekst Roger Maes, 4 juni 2018 – Foto's Ludo Bunkens e.a.

BEZOEK OUD-REKEM 28/09/2018

Jullie zijn er zich natuurlijk wel van bewust dat er verschillende soorten Limburgers bestaan:

- de Kempische Limburger (de Zonhovenaar o.a.) die hard moet werken en 'krabben' tussen de eikels op de schrale heidegrond die vanuit het bronsgroen eikenhout vallen en waarin af en toe het nachtegaaltje zingt (ik nooit gehoord);
- dan is er een tweede soort: de Limburger uit Haspengouw, die in een reuzegrote vierkantshoeve woont, helemaal in steen met een versterkte toegangspoort om de dieven buiten te houden. Hij bewerkt (of laat bewerken) vruchtbare gronden; het zijn de rijke Limburgers die elke avond hun geld moeten tellen;
- en tenslotte heb je nog de Maaslandse Limburger (uiteraard de betere soort) die door God uit de korenaar geschapen is - de rest uit het kaf -. Hij spreekt voor de anderen een onbegrijpelijk taaltje en ieder jaar viert hij het carnaval alsof zijn leven ervan afhangt.

En precies daar ging onze KHZ vzw op bezoek, in Oud-Rekem, de kern, het mooiste dorp van dit Maaslands gebied (en bij uitbreiding van Vlaanderen en omstreken).

Wij werden er ontvangen op de Groenplaats (de 'Bleiëk' in het Rekems = 'bleek'; daar bleekten de omwonende dames ooit hun was en daar vond heel lang geleden de jaarlijkse veemarkt plaats) door de lokale gids, André Terwingen (import uit Neerharen overigens) of beter gezegd, wij ontvingen hem om 13 u 45 aan het perron van Rekem op de Groenplaats, want we waren iets te vroeg daar.

André gaf om te starten een beetje uitleg over het perron of perroen.

De oorsprong van het symbool is duister en wellicht heidens. Het Waalse woord perron is een vergrotingsvorm van *pierre* (steen), een grote steen dus.

Perroens zijn te vinden in plaatsen die behoorden tot het vroegere prinsbisdom Luik, met name in de zogenaamde Goede Steden (bv. Bilzen, Borgloon, Hasselt, Peer e.a.). Het was een symbool van vrijheid, autonomie en gerechtigheid. In vele steden markeerde de perroen de plaats waar recht werd gesproken. In Rekem werd de perroen ook gebruikt als schandpaal.

Top van het Rekemse perron: de Rekemse leeuw met het wapenschild van de graaf d' Apremont-Lynden in de klauwen.

Het perron van Rekem symboliseert ook de vrijheden van het graafschap (van de graaf dus, niet van de onderdanen!).

Nu behoorde Rekem indertijd helemaal niet tot het Land van Loon of het prinsbisdom Luik. Het was een onafhankelijk stadstaatje, voorheen baronie en later (1623) graafschap.

De baron of later de graaf was dus alleen verantwoording verschuldigd aan de Habsburgse keizer. Rekem behoorde tot de Niederrhein-Westfälischer Reichskreis, onderdeel van het Heilig Roomse Rijk (van de Duitse keizer) en de graaf was bijgevolg een belangrijk man, die ook zitting had in de Rijksdag van het Heilig Rooms Duitse Keizerrijk.

Dat tijdperk begon in 1590 met de komst van baron Herman van Lynden, een telg uit een Gelders adellijk geslacht; hij vocht tijdens de Nederlandse opstand tegen Filips II aan de zijde van de Spanjaarden en dat leverde zo hem een en ander op.

Voorheen was de baron natuurlijk ook al de alleenheerser met alle rechten in zijn gebied (Rekem, Boorseme, Kotem, Uikhoven) en dat betekende voor de onderdanen dat zij hard moesten labeuren om zijn kas te spijzen.

Maar de nieuwe graaf, Ernest, graaf van Aspremont-Lynden-Reckheim kreeg natuurlijk nog meer aanzien en macht, hetgeen voor de mensen nog meer bijdragen en betalingen (o.a. voor het leger van de Kreis enz.) betekende.

De vader van graaf Ernest, Herman, een voorbeeldig katholiek had net buiten het dorp een groot slot laten bouwen (eind 16de eeuw).

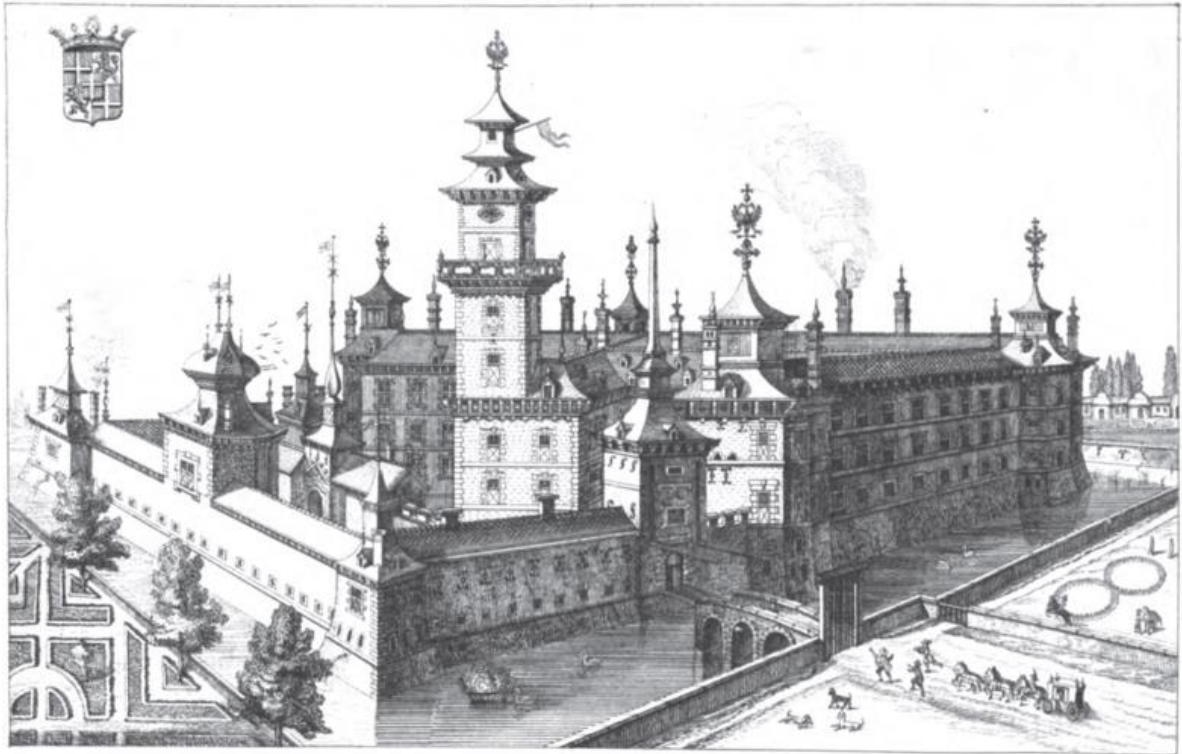
Het was overigens wel handig voor de Spaanse koning dat Herman zo katholiek was, want hier bestonden nogal wat protestantse sympathieën en Herman die alles te vertellen had over zijn onderdanen, bood zo wat tegengewicht.

Hij liet dus een nieuw kasteel bouwen, maar al in de Karolingische tijd bevond zich op de locatie waar later het kasteel zou worden gebouwd, een motte uit de 10de eeuw, een eerste vesting op een verhoging in de uiterwaarden van de Maas. De vesting (een donjon) werd omstreeks 1350 vervangen door een ovaalvormige burcht.

Tot 1507 bewoond, raakte ze vervolgens in verval en in 1597 werd in opdracht van graaf Herman van Lynden een waterkasteel gebouwd.

Het bestaande kasteel, het opvallendste gebouw dat we bezochten, is hier slechts een restant van.

Het werd gebouwd in Maaslandse renaissancestijl. Zeer typisch voor die stijl zijn o.a. de horizontale lijnen, duidelijk te zien op onderstaande gravure en de foto's.

Het prachtig oude kasteel door graaf Herman gebouwd in 1595 - 1597.

29 september 2018 - Stukje van het kasteel nu (rechts van de verdwenen brug).

29 september 2018 - vergane glorie.

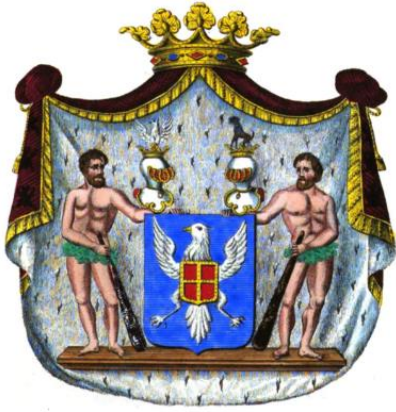
Ernest van Lynden had een stamboom van zijn familie laten opmaken en wat bleek? Met wat hulp van de geschiedschrijver stamden de “van Lyndens” af van de beroemde graven van Aspremont (12de eeuw).

De keizerlijke ‘Bulle d’Or’ (1 april 1623) die de baronie Reckheim tot graafschap maakte, geeft de roemrijke wapenfeiten van de voorvaderen van graaf Herman weer en ook het wapenschild van de familie Aspremont-Reckheim, dat door de keizer werd bekrachtigd:

nl. het kruis van de Lynden; de leeuw van Reckheim met in het middenvak de arend van Aspremont⁴

---

⁴ R.A. Diplomata de Reckheim, folio 33 – 34.

Familiewapen van de Aspremonts.

De volgende foto toont ons het wapen van de d'Aspremont-Lyndens.

In 1778 verliet de familie d'Aspremont-Lynden het kasteel op de vlucht voor de Franse revolutie. Jullie weten wel: “égalité, fraternité, liberté” (voor de Fransen toch). De familie vestigde zich in het huidige Hongarije. Alles van waarde namen ze natuurlijk mee. Met de inbeslagname van het kasteel door de Fransen in 1795 kwam een einde aan de geschiedenis van het graafschap.

‘Maar de oude grenzen bleven wel bestaan in de hoofden van de mensen’, zegt Mathieu Maesen, een van de initiatiefnemers van ‘De Museumvrienden Oud-Rekem. Trouwens toen in Belgisch-Limburg midden de jaren zeventig van de vorige eeuw een gemeentelijke herindeling op til stond, wilde een groep inwoners van Rekem het oude graafschap in de vorm van een nieuwe gemeente laten herleven. Daarvoor werd zelfs een politieke partij opgericht.

Maar het mocht niet baten, op hoger niveau werd anders beslist: Boorseme, Kotem en Uikhoven gingen naar Maasmechelen en Rekem zelf werd onderdeel van Lanaken. ‘Het schrijnt nog altijd’, aldus Thieu Maesen. Een oud-klasgenoot van mij (L.B.) drukte het ooit zo uit: “In Lanaken willen we nog niet geschilderd aan de muur hangen.”

Maar nu terug naar de geschiedenis.

De Fransen namen het kasteel in beslag en richtten in de stallen (voor paarden en koetsen) een militair ziekenhuis (hôpital militaire) in.

De stallingen 29 september 2018

Luchtfoto van de kasteelsite. De stallen in het noorden (bovenaan).

“Nopens het uitroeyen van het bedelen” bepaalde Napoleon in 1808 dat het kasteel voortaan dienst zou doen als opvangplaats voor bedelaars, daklozen en geesteszieken (depôt de mendicité).

Het fiere kasteel d’Aspremont-Lynden werd in 1809 een bedelaarskolonie, later een gesticht voor zwakzinnigen.

In 1826 zaten er 236 mensen, van wie er 54 in staat waren om op het land te werken. De overigen waren “blind, zinneloos, lam, mismaakt, doof, uitgeput, hadden toring, vallende ziekte of braakten bloed”, aldus een rapportage uit dat jaar.

Gaandeweg verloor het kasteel veel van zijn allure, net als Oud-Rekem zelf. Tot in de verre omtrek werd het Rekem geassocieerd met de inrichting. Kinderen die niet gehoorzaamden werden nogal eens door hun ouders bedreigd met opsluiting in het gesticht... Het oude dorp werd gemeden, mensen verhuisden uit het oude dorp en degenen die van buiten naar Rekem verhuisden, wilden er vanwege het ‘dépôt de mendicité’ niet wonen. En dat bleef zo tot ver in de 20ste eeuw.

Het oorspronkelijke kasteel was in 1890 veranderd in een heropvoedingsgesticht voor jongens, in 1904 kwam er een ‘maison de refuge’, een toevluchtsoord voor landlopers, criminelen, sukkelaars en zotten. Buiten de eigenlijke kasteelmuren ontstond een domein waar gestaag werd gebouwd aan paviljoenen, werkplaatsen en andere voorzieningen, vooruitlopend op de definitieve omvorming tot Rijkspsychiatrisch Centrum voor mannen (1920-1988).

Dat Rijkspsiychiatrisch Centrum was een gesloten instelling voor gevaarlijke geesteszieken.

De gids vertelt ons dan enkele krasse verhalen waarschijnlijk uit de beginperiode.

Met 850 zaten ze daar samen in dat klein kasteel. Men trachtte de zieken kalm te houden met Luminal. Iedereen kreeg zijn dosis uit de grote ton. Als dat niet hielp gebruikte men elektroshocks. Hielp dat niet dan spoot de arts een dosis streptokokken in de benen van de patiënt die dan zeer pijnlijke etterende zweren kreeg wat kalmerend werkte.

Oudere zieken die een last betekenden, legde men te slapen op de onverwarmde bovenverdieping of men 'behandelde' hen met een bad in koud water...

De instelling had ook haar eigen munt (zie foto na de tekst) waarmee ze de patiënten vergoedde voor hun dwangarbeid. Het geld konden ze alleen in de instelling gebruiken. Dit om hen onbemiddeld te houden in geval van vlucht.

Een slaapzaal vroeger

De slaapzaal nu

Tijdens een incognito bezoek in 1960 constateerde koning Boudewijn (Wij zagen enkele vergeelde foto's van dat bezoek; trouwens de koninklijke familie had op een boogscheut van Rekem een landgoed in Opgrimbie) dat de ruim 800 patiënten onder vaak erbarmelijke omstandigheden leefden. De koning maande de politici in Brussel aan dat het zo niet langer kon.

Maar het duurde toch nog even. De instelling werd in 1980 gesloten en de zieken bracht men over naar een supermoderne nieuwbouw in het bos. Vroeger situeerde zich daar de boerderij van het Gesticht. Het gesticht was nl. indertijd op elk gebied

zelfbedruipend: boerderij, slagerij, bakkerij, timmerwerkhuis, smidse, enz. alles was er voorzien.

Tegenwoordig is het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Rekem uiterst progressief en modern ingericht en concentreert in eerste instantie zich op forensische psychiatrische zorg. Het heeft bovendien hier en in het buitenland een schitterende reputatie opgebouwd.

Het moderne Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis te Rekem.

Na dit uitvoerig relaas over de geschiedenis van Rekem, Reckheim (de naam komt van Radek (of Rodek) + heim = heem, huis van Ra(o)dek > Reckheim > Rekem) en een toertje door het vervallen kasteel - we pikken er in het voorbijgaan ook de kunsttentoonstelling mee, die opgebouwd werd in de zalen van het kasteel - wandelen we naar de vroegere parochiekerk.

In 989 wordt binnen de muren van een toenmalige Karolingische vesting, waar later het Kasteel d'Aspremont-Lynden gebouwd zou worden, een eerste kapel opgericht die in 1231 wordt vervangen door een kerk. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) raakt de kerk tot tweemaal toe zwaar beschadigd. In 1579 wordt ze tijdens de Spaanse belegering verwoest en in 1590 weer hersteld. In 1638 raakt de kerk door brand zwaar beschadigd tijdens de Franse invallen en in 1640 wordt de kerk opnieuw hersteld.

De eerste kerk buiten de vestingmuren dateerde maar van 1722.

De werken begonnen reeds in 1707 op last van graaf Ernest d' Aspremont-Lynden, maar werden nog datzelfde jaar stilgelegd wegens geen geld om pas in 1722 te worden hervat.

Tot 1956 diende deze kerk als parochiekerk van Rekem (er was ook nog een paterskerk) en dan raakte ze in onbruik wegens al vele jaren "te klein".

Deze barokke kerk kreeg in 1970 de functie van concertruimte, tentoonstellingsruimte en museumkerk. Ondertussen is de kerk, toegewijd aan Sint Pieter, prachtig gerestaureerd en ziet ze er schitterend uit.

Wij voegen hieronder enkele foto's van het interieur in.

De zeer oude preekstoel

Een van de 3 polychrome originele houten beelden Sint-Augustinus van Hippo (gepolychromeerd hout, tweede helft 17de eeuw) (alle andere beelden zijn wit)

En in Rekem werd er een nieuwe kerk gebouwd, meer in het centrum van het nieuwe dorp (Wezet) en wel door deze man, welbekend in Zonhoven.

Pastoor Jaak Breemans (1901-1984) realiseerde wat velen voor hem geprobeerd hadden, nl. het bouwen van een nieuwe kerk.

Gids André vertelde ons hier in de oude kerk ook het verhaal van de heilige Johannes Nepomucenus (beeld in gepolychromeerd hout, door Renier Delcommune, 1784):

Hij werd geboren tussen 1340 en 1350 in Bohemen en werd pastoor te Praag. Hij was nogal populair en werd de biechtvader van de koningin, Sophia van Beieren. Op 20 maart 1393 arresteerde men Johannes tijdens onderhandelingen tussen Kerk en Hof. Diezelfde nacht werd hij afschuwelijk gefolterd en vanaf de Karelsbrug in de Moldau gegooid - volgens de gids - met een stokje in de mond zodat hij zijn mond niet kon sluiten en dus verdronk.

De werkelijke reden was volgens de volksmond dat Wenceslaus IV van Bohemen woedend zou zijn geworden toen Johannes had geweigerd te verklappen of de koningin al dan niet gebiecht had dat ze er een minnaar op nahield. Dat men hem in het water kieperde heeft hem wel gemaakt tot patroonheilige van de bruggen (o.a. in Brugge).

De legende

Toen de heilige in de golven van de rivier was verdwenen, kwam zijn lichaam plotseling bovendrijven, omstraald door vijf helder blinkende sterren. Een hele menigte mensen kwam nieuwsgierig op het licht af dat daar midden in de nacht op die ongewone plek zo'n bijzonder schijnsel gaf. Men vond het lijk en herkende de geliefde predikant.

Bij het aanbreken van de dag kwamen alle mensen uit de hele stad naar de plaats waar men de priester uit het water op de oever had gelegd. De priesters droegen het in een plechtige processie onder het rouwbeklag van het volk naar de domkerk daar niet ver vandaan.

Aanvankelijk beval koning Wenceslaus nog wel het lijk op een onbekende plaats te begraven. Maar het werd heel snel ontdekt.

Rond de plaats waar Johannes begraven was, hing zo'n heerlijke geur van heiligheid dat hij binnen de kortste keren werd ontdekt.

Onder plechtig vertoon werd hij nu bijgezet in de Domkerk te Praag. Daar werd hij door de gelovigen vereerd.

Vanuit de kerk wandelden wij over de straat "Onder de Linden" (denk aan Berlijn: 'Unter den Linden'). Hier werd onder meer recht gesproken en stond in de jeugd van ondergetekende de kermis (uiteraard veel belangrijker).

Oorspronkelijk stonden aan de kant van de huizen ook lindebomen.

Op deze foto staan we nog op 'Onder de linden'. Op deze straat vinden we het voormalige gerechtshof en de schepenbank terug.

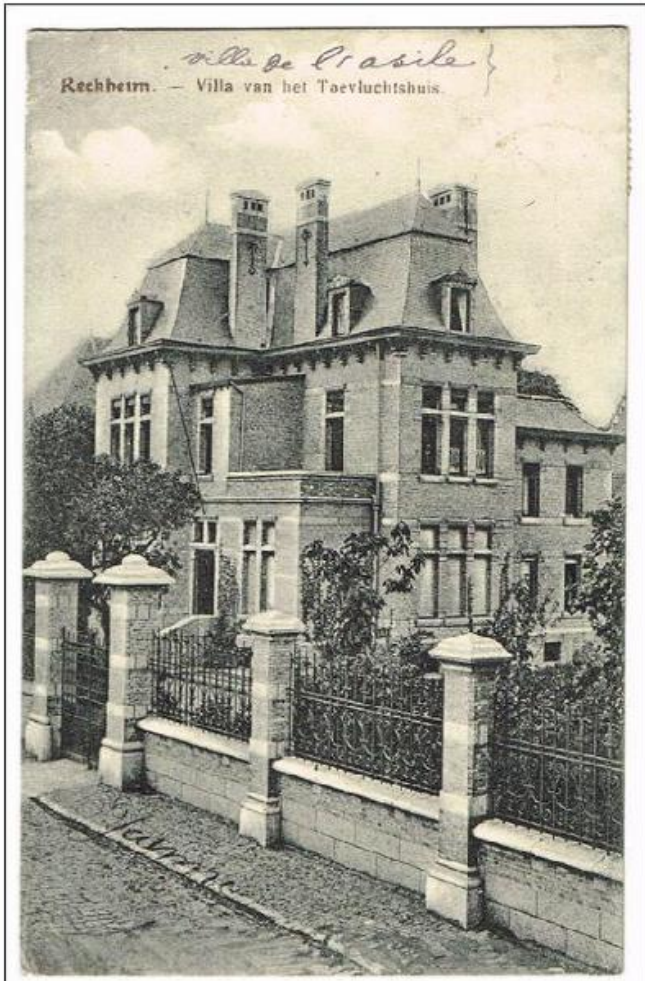

Schepenbank

Wij wandelen rustig verder naar de Herenstraat.

Hier vertelt ons de gids het verhaal van het verloederde dorp en de redding door de Nederlanders (o.a. dhr. Leon Hermans, oud-industrieel, die in 1993 kasteel én domein kocht) die hier massaal neerstreken maar wel de totaal onderkomen huizen mooi lieten restaureren.

Op de hoek van de Herenstraat zien wij ook “De Roomse keizer” liggen (straks drinken we er een pintje) en links om de hoek, achter de linden en de muur op de Kanaalstraat, de somptueuze villa van de directeur van het oude gesticht.

We steken deze straat over richting Oude God.

Voor de aanleg van de Kanaalstraat liep de Oude God vanaf de Herenstraat en de straat Onder de Linden langs de toenmalige omwalling van de domeinen van het Kasteel d’Aspremont-Lynden naar de Ucoverpoort in het oosten.

Bij de bouw van het gemeentehuis (nu appartementen) verdween deze omwalling echter.

De Ucoverpoort bleef evenwel bestaan, evenals de, door de Ziepbeek gevoede, gracht.

De Ucoverpoort

Maar voordat we onder de poort door wandelen brengen wij nog een bezoekje aan de koer en de tuin van het (zwaar onderkomen) burgerhuis van André Beckers. Eveneens vergane glorie. De eerste twee foto's stammen uit betere tijden.

Nu wandelen wij door de enigste stadspoort die Rekem nog rijk is naar de Zuid Willemsvaart (waar onze auto's geparkeerd zijn).

De Zuid-Willemsvaart is genoemd naar koning Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, een van de voortrekkers van het project. Een uitbreiding van de belangrijkste vervoerswegen, indertijd de waterwegen, moest de ontsluiting van het Zuiden en de handel in het Noorden bevorderen. Hierbij maakte men gebruik van het *grand Canal du Nord* (dat was maar 5 m breed). Het ging hierbij om het voedingskanaal Smeermaas-Lozen.

Maar we gaan nog niet naar huis, want nu hebben we echt veel dorst; we nemen afscheid van onze gids met veel dank voor zijn deskundige, boeiende en vaak humoristische uitleg en we wandelen 200 m terug naar het kruispunt Onder de Linden - Herenstraat - Kanaalstraat - Oude God naar de Roomse Keizer. Weer een huis met een lange geschiedenis.

Ook onze gids wist een leuke anekdote te vertellen over een van de vroegere bewoners van het pand, dr. Gerard Humblé, een legendarische dokter in de streek die op alle gebied thuis was.

Als de Rekemenaren op doktersbezoek geweest waren, vroegen ze steevast - in de hoop wat af te pingelen op het ereloon - "Wiëveul es et?" en de dokter antwoordde dan "Wiëveul trepkes beste opgeloupe?" Antwoord: "Tja, drië". "Awel, drië kiere tiën, dat maak daartig frang." Hij werd opgevolgd door zijn zoon Frans, die de traditie verderzette.

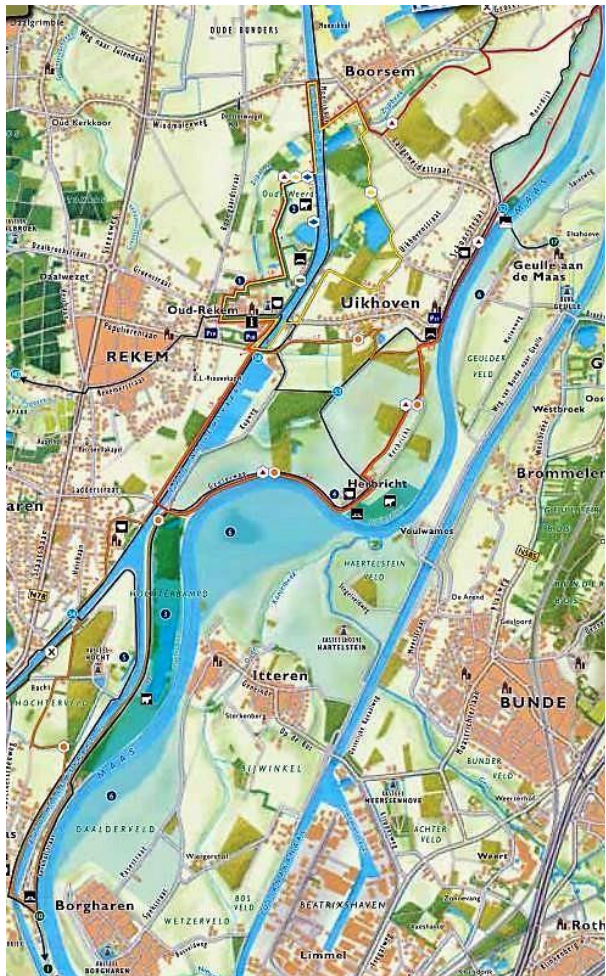
Dokter Gerard Humblé (1848-1941) was 40 jaar lang een befaamd dokter en apotheker in Rekem en de omliggende dorpen (tot in Nederland).

En nu zitten wij in het lokaal van de oude apotheek en laten het ons smaken.

De Reckheimer

Ligging Rekem

Munt⁵ van het “Coloniegesticht” te Rekem

Panoramafoto in de kerk

---

⁵ Uit “Rekems geld, vals geld?”, Dienst Cultureel Erfgoed Lanaken, 2010

Het poortgebouw van het Gesticht.

Verslag Ludo Bunkens

Met veel dank aan Jean Bya voor de foto's.